

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihoitolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Ammatillinen järjestö tai edunvalvoja

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Kannanotto hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi sosiaalihoitolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Yleiset huomiot

Esityksen tavoitteena on vahvistaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen asemaa keskeisenä sosiaalihoillon välittömänä asiakastyönä sekä ensisijaisena asiakkaiden tuen tarpeisiin vastaamisen keinona. Tavoite on lähtökohtaisesti kannatettava. Käytännössä esityksessä on kuitenkin useita kohtia, joissa säästötoimenpiteet näyttävät menevän palvelujen vaikuttavuuden ja pitkäjänteisen asiakastyön edelle.

Lakiesityksestä muodostuu vaikutelma, että sillä tavoitellaan nopeita taloudellisia säästöjä ilman riittävää arviota pitkäaikaisista vaikutuksista yksilöihin, palvelujärjestelmään ja julkiseen talouteen. Erityisen huolestuttavaa on se, että säästöjä odotetaan syntyvän samanaikaisesti sekä palveluiden vähentämisestä että henkilöstöresurssien supistamisesta tilanteessa, jossa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen merkitystä samalla korostetaan.

Kirjaamisen vähentämisen vaikutukset

Esityksessä arvioidaan, että kirjaamisen vähentäminen tuottaisi merkittäviä säästöjä työajankäytössä ja vähentäisi henkilöstötarvetta. Arvio vaikuttaa ylimitoitetulta eikä huomioi asiakastyön todellisuutta.

Sosiaalihuollossa mahdollisuus palata kirjattuun tietoon on monissa asiakasprosesseissa välttämätöntä. Kirjaukset turvaavat asiakkaan oikeusturvaa, työn jatkuvuutta ja työntekijöiden mahdollisuutta muodostaa kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta. Erityisesti pitkäkestoisissa ja monimutkaisissa asiakkuuksissa aikaisempiin kirjauksiin palaaminen on keskeinen osa laadukasta asiakastyötä.

Mikäli kirjauksia vähennetään liiallisesti, seurauksena voi olla tiedon katoamista, palveluprosessien katkeamista sekä asiakkaan tilanteen virheellistä arviointia. Tämä voi pitkällä aikavälillä lisätä raskaampien palveluiden tarvetta, kasvattaa korjaavan työn kustannuksia ja heikentää työn vaikuttavuutta.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijän asiakasmäärät

Esityksessä erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijän asiakasmäärää rajataan, mutta käytännössä rajaus koskisi vain sosiaalityöntekijöitä. Samanaikaisesti todetaan, että sosiaaliohjaaja voisi toimia omatyöntekijänä sosiaalityöntekijän työparina.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sosiaaliohjaajien asiakasmääriä ei rajata lainkaan. Riskinä on, että asiakkuuksia siirretään enenevässä määrin sosiaaliohjaajille kustannussyistä. Vaikka sosiaaliohjaajien osaamiseen luottaminen ja osaamisen hyödyntäminen on sinänsä erittäin myönteinen asia, esityksen perusteella vaikuttaa siltä, että todellisena tavoitteena ovat ennen kaikkea pienemmät palkkamenot.

Esityksessä työntekijävaihdoksia perustellaan osittain tarpeella uudistaa työnjakoa. Samalla jää kuitenkin huomioimatta, että merkittävä syy työntekijöiden vaihtuvuuteen on liian suuri työkuorma.

Mikäli sosiaaliohjaajien asiakasmääriä ei rajata, vaarana on työkuorman entisestään kasautuminen, mikä voi lisätä henkilöstön vaihtuvuutta sen sijaan, että sitä vähennettäisiin.

Asiakastyön jatkuvuuden ja laadun näkökulmasta olisi tärkeää säätää kohtuullisista asiakasmääristä myös sosiaaliohjaajille.

Työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuki

Esityksessä säädettäisiin uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta, joka korvaisi kuntouttavan työtoiminnan, sosiaalisen kuntoutuksen sekä vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevan toiminnan ja työtoiminnan.

Positiivista uudessa palvelussa on se, ettei palvelua sidottaisi työttömyyden keston. Tämä voi mahdollistaa joustavamman tuen erilaisissa elämäntilanteissa.

Huolestuttavaa kuitenkin on, ettei kyseessä olisi subjektiivinen oikeus. Hyvinvointialueille jäisi erittäin laaja harkintavalta sekä palveluun osoitettavien resurssien että kohderyhmän määrittelyn osalta. Tämä lisää merkittävästi riskiä alueellisesta eriarvoisuudesta ja väliinputojien määrän kasvusta.

On olemassa todellinen vaara, että palveluihin pääsy vaikeutuu erityisesti niiden asiakkaiden kohdalla, joiden toimintakyky on heikentynyt mutta jotka eivät täytä muiden palveluiden tiukkoja kriteerejä. Juuri nämä asiakkaat hyötyisivät usein pitkäjänteisestä ja matalan kynnyksen tuesta.

Kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisen vaikutukset

Kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen ja vastuiden siirtäminen työllisyyspalveluihin vaikuttaa pitkälti kustannusten siirtämiseltä hallinnonalan sisältä toiseen ilman, että asiakkaiden tosiasiallinen tilanne paranee.

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuville maksettava yhdeksän euron kulukorvaus on monille osallistujille merkittävä taloudellinen tuki. Työtoimintaan osallistumisesta syntyy usein myös kustannuksia esimerkiksi matkakulujen muodossa. Korvauksen poistaminen tulee todennäköisesti vähentämään osallistumista palveluihin.

Nykyisellään kuntouttavan työtoiminnan piiriin on onnistuttu sitouttamaan henkilöitä, jotka muutoin olisivat jääneet täysin palveluiden ulkopuolelle ja kotiin. Mikäli osallistumisen edellytyksiä heikennetään, riskinä on entistä suuremman ihmisjoukon syrjäytyminen.

Pitkällä aikavälillä tällä voi olla merkittäviä vaikutuksia yhteiskunnan turvallisuuteen sekä mielenterveys- ja päihdepalveluiden kustannuksiin. Sosiaalisen osallisuuden heikkeneminen lisää myös riskiä rikollisuuteen ja muihin yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Järjestämisvelvollisuuden poistamisen vaikutukset

Esitykseen sisältyvä palveluiden järjestämisvelvollisuuden purkaminen herättää merkittävää huolta. Käytännössä järjestämisvelvollisuuden poistaminen johtaa suurella todennäköisyydellä siihen, että palveluita järjestetään vähemmän.

Vaikka palvelurakenteiden yhdistämisessä ja keventämisessä voi olla perusteltuja tavoitteita, nykyinen ehdotus ei vaikuta turvaavan riittävästi asiakkaiden yhdenvertaista oikeutta palveluihin. Sosiaalihuoltolain mukaisen työtoiminnan, kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen yhdistämisessä voisi olla toimivia elementtejä, mutta esitetyssä muodossaan kokonaisuus jää epäselväksi eikä vaikuta käytännössä toimivalta.

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen resurssit

Yleisenä huomiona todettu, että sosionomeja ei mainita esityksessä. Vain sosiaaliohjausta on käsitelty, mikä jättää lakitasolla ulkopuolelle ison osan ammattialan osaamista.

Esityksessä korostetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen merkitystä asiakkaiden ensisijaisina tukimuotoina. Samalla kuitenkin palveluita vähennetään ja järjestämisvelvollisuutta puretaan. Tämä muodostaa ristiriidan tilanteessa, jossa samanaikaisesti odotetaan säästöjä henkilöstövähennysten kautta juuri niistä ammattiryhmistä, joiden vastuuta ollaan lisäämässä.

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen vaikuttavuus perustuu riittäviin resursseihin, työn jatkuvuuteen ja mahdollisuuteen tehdä suunnitelmallista asiakastyötä. Mikäli palveluja karsitaan ilman, että työntekijöiden asiakasmääriä kohtuullistetaan, vaarana on tilanteen entisestään vaikeutuminen.

Aikuissosiaalityössä tulisi arvioida nykyistä tarkemmin sekä sosiaalityöntekijöiden että sosiaaliohjaajien kohtuullisia asiakasmääriä. Asiakkaiden tarpeisiin vastaava tuki ei toteudu, mikäli

työntekijöillä ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia kohdata asiakkaita riittävän ajoissa ja riittävän pitkäjänteisesti.

Ohjauksen ja neuvonnan keinoin autetaan jo tällä hetkellä suuri määrä asiakkaita. Esityksessä viitataan asiakkaiden omaan toimijuuteen, mutta siinä ei riittävästi huomioida sitä, että epätoivoisessa elämäntilanteessa ihmisten toimijuus ja valinnat eivät välttämättä suuntaudu yhteiskunnan näkökulmasta toivottuun toimintaan.

Osalle aikuissosiaalityön asiakkaista päihteet ja rikollinen toiminta tai muu yhteiskunnan kannalta haitallinen toiminta voi näyttäytyä nopeampana ja konkreettisempänä keinona selviytyä arjesta kuin hitaat ja pirstaleiset palveluprosessit. Siksi sosiaalipalveluiden heikentämisen vaikutuksia tulisi arvioida huomattavasti nykyistä laajemmin myös yhteiskunnallisen turvallisuuden näkökulmasta.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

-

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

-

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

-

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

-

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

-

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

-

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

-

Perustelut tiiviisti?

-

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

-

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

-

Perustelut tiiviisti?

-

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

-

Perustelut tiiviisti?

-

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

-

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

-

Perustelut tiiviisti?

-

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

-

Perustelut tiiviisti?

-

Jaakkonen Minna
Sola ry